

mességhez, legfeljebb elszegényedett, vagyontalan kisenemesek voltak, de mindenképpen felette álltak a jobbagyságnak. Tanultságuknál fogva alkalmasak „lehetek volna” mindazoknak az elkövetésére, amelyekkel vádolták őket. Figyelemre méltó az is, hogy a vasvári békekötés után több mint tíz évvel került sor csak a per megrendezésére, ezzel mintegy nyitányként felhúzza a függőnyt később sorra kerülő, és a főnemeseket összeküvéssel vádoló perek előtt.

Perbe fogásukkal a hatalom elévülhetetlen gesztust is gyakorolt a római katolikus egyház felé, és egyúttal a főnemességet is figyelmeztették, elgondolkozásra készítették, akik viszont képesek voltak (és később lettek is!) a Habsburgok elleni összefogásra és összeesküvésre. A hatalom minden eszközt igénybe vett a vád minél erőteljesebb bizonyítására. Nem riadtak vissza a levélhamisítástól, a hamis tanúvallomásoktól, nemzetközi szalak konstruálásától stb. Az eredmény nem is maradt el: száműzésre, vagyonvesztésre és gályarabságra ítélték a perbe fogottakat.

Végezetül még egy gondolatot kell megfogalmaznunk: igaz, hogy az S. Varga Katalin által megtalált jegyzőkönyv eredeti, de nem a per során, a helyszínen készült írás, hanem egy summázat, végső összefoglaló. Ez pedig soha sem lehet azonos azzal, ami a valóságban elhangzott. Mindig tükrözi az összeállítók szemléletét, az általuk fontosnak ítélt dolgok hangsúlyozását, a bizonyítékok (esetleges) önkényes csoportosítását. Tehát eredeti is a jegyzőkönyv, meg nem is! Érdemes tehát a

kutatást tovább folytatni, éppen úgy, mint a már megtalált összefoglaló jegyzőkönyv további elemzését elvégezni történeti és vallástörténeti szempontok figyelembevételével. Persze az is könnyen lehetséges, hogy a tárgyalás során semmiféle jegyzőkönyv nem készült, csak feljegyzéseket gyártottak és ezek ismeretében született meg a jegyzőkönyv.

Mindez semmit nem von le S. Varga Katalin munkájának értékéből. Köszönet szívós kutatómunkájának és annak az új eredményeket, új megközelítési módot hozó interdiszciplináris kutatási módszernek, amellyel a rendelkezésre álló jegyzőkönyvet feldolgozta és a levéltári kutatások eredményeivel gazdagítva, kiegészítette eddig ismereteinket a tragikus kimenetelű gályarabperrel. Sajnálatos és nagyon szomorú, hogy a hatalom az alig másfél évszázados múlta visszatekintő, és éppen a vallás megtisztulásáért, puritánságáért létrejött protestáns egyház – lényegében ártalmatlan – tisztségviselői százainak perbefogásával, elítélésével kívánta bizonyítani erejét.

S. Varga Katalin alapos és kitűnő disszertációja azt bizonyítja, hogy ha rendszerszemlélettel közelít valaki egy témához, akkor olyan új ismeretek is kitarulkozhatnak a kutatók előtt, amelyek a hagyományos kutatási módszerekkel könnyen elkerülhetik a figyelmet. Ezért is tartom igen értékesnek és jelentősnek S. Varga Katalin megközelítési módját, amellyel a gályarabper jegyzőkönyvéhez hozzányúlt.

Tóth Béla

Német-magyar jogtörténeti szeminárium Rothenburgban

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszéke több éve sikeres csereszemináriumot szervez német egyetemek – elsősorban a jénai Georg-Friedrich Schiller Universitát –, jogtörténettel foglalkozó tanszékeivel. 2004 nyarán mi láttuk vendégül barátainkat pár napos tudományos eszmecsere Pécsen, ahol a konferencia témájaként a XX. századi diktatúrák témáját dolgoztuk fel közösen.

Idén rajtunk volt a sor, hogy kollégáink hazájába, Németországba utazzunk. A helyszín Rothenburg ob der Tauber volt, egy festői szépségű kisváros, amely gyönyörűen renovált épületegyütteseivel és az utcára kilógó arany cégérekkel igazán kellemes hangulatot teremt. Érkezésünk napján, csütörtökön rögtön megízlelhetjük a bajor konyha különlegességeit az egyik helyi étteremben, ahol lehetőségünk nyílt ismét találkozni a tavalyi konferencián is részt vevő kollégákkal, továbbá megismerkedni az újonnan érkezőkkel. A kellemes, ba-

rati hangulatú beszélgetések jó alapot nyújtottak az ezt követő két nap szakmai munkájához.

A szemináriumnak a városban található Kriminallmuseum adott otthont. Ez a múzeum a város különlegessége és több tízezer látogatót fogad minden évben. Itt egészen egyedülálló gyűjtemény található az emberi kreativitás bizonyítékaiból, a különböző korok kínzóeszközeiből. A múzeum igazgatója, Schneider úr maga vezetett végig minket a kiállításon, hogy pikáns apróságokkal megtűzdelve eleven képet fessen elénk arról, hogyan, mily módon és milyen eszközökkel vetettek véget emberek más emberek életeinek a történelem sötét évszázadaiban az igazságszolgáltatás fedőneve alatt. A hasonló témákat ismertető múzeumoknál szinte alapkelléknek számító vasszűz (vasból öntött nőalak, amelyben belül kb. 10 centiméteres szögek álltak befelé), ujjprés (apró satu-szerű szerkezet, amelyet beismertő vallomás kicsikarására használtak oly módon, hogy a terhelt ujját szorították bele) és hegedű (általában fából készület eszköz, amelybe a bűnös fejét és valamelyik oldalra mindkét kezét bezárták) ugyanúgy megtalálhatók voltak itt is, mint korabeli krónikák, karikatúra-rajzok vagy egy-egy népcsoportot célzó speciális büntetések részletes leírásai.

A kétnapos szakmai konferencia témája a társadalom peremvidékére szorult csoportok büntetőjogi szabályozása volt. Ezen belül azonban a legkülönlegesebb,

legérdekesebb és meglehetősen aktuális kérdések egyaránt megjelentek. Az előadóknak tizenöt perc állt a rendelkezésükre, hogy az általuk kutatott témát bemutassák a hallgatóságának. Alapvetően elmondható, hogy az előadók hazájuk jogtörténetének egy-egy különlegességét próbálták bemutatni.

Így *Mohácsi Barbara* a magyar államalapítás korának pogánylázadásait vizsgálta azzal a céllal, hogy megállapítsa: vajon politikai vagy vallási kérdésekről volt-e szó a korabeli harcokban? *Bathó Gábor* a kunok népcsoportjáról beszélt végigkövetve a történetüket a XIII. században, amikor betörték Magyarország területére egészen azon kvázi kompromisszumos törvénykezésig, amely jogokat biztosított számukra az államvédelemben betöltött szerepükért. *Macska Brigitta* a felvilágosult abszolutizmus korából származó boszorkánypekről beszélt, míg *Mónus Ildikó* szomszédos országunkba tekintett, a huszitizmus gyökereit és azon belül a vallási köntösbe bújtatott nacionalizmust kutatva. *Képegy Imre* a betyárok titokzatos csoportjáról beszélt, akiket évszázadokon keresztül bűnözőknek tartottak, bár szervezett bűnözéssé sohasem fajultak azok a kisebb, főleg bagatell bűncselekmények, amelyek a nevükhöz fűződnek. Kultúrájuk pusztán az emberek fantáziájában él tovább napjainkig. *Ábel Csaba* egy máig igen nehezen kezelhető téma kereteit feszegette előadásában, amely a Magyarországon élő, elsősorban az 1848–1849-es szabadságharcban résztvevő kisebbségek és vallási etnikumok jogi helyzetén keresztül próbálta bemutatni a kisebbségben élő népcsoportok általános politikai jelentőségét, azok lehetséges és valódi szerepét végigvezetve a gondolatsort egészen a XX. század közepéig. *Csoór Dorothea* a prostituáltak vitatott jogi státusát vizsgálta humort sem nélkülöző referátumában. *Davidovics Krisztina*, a Magyar Jogtörténelmi tanszék doktorandusza a három részre szakadt Magyarország jogi visszasságaiba engedett rövid, szemlélődő jellegű betekintést.

A német előadók közül – a teljesség igénye nélkül – említendő meg *Annett Chojnacki* jénai hallgató előadása, aki az eretnekekkel szemben alkalmazott szankciókról beszélt vagy *Hans-Olaf Richter* (Jéna) és *Sabine Kossenbau* (Hannover) kiválóan összegegyeztetett és kidolgozott előadása a Weidig úr ellen elkövetett gyilkosságról. *Ulrike Glatz* előadása az 1848-at követő években kriminalizált szocialista megmozdulásokról, szervezkedésekről szolgált érdekességekkel, míg *Lankia Georgion* a németországi roma csoportok történetéről nyújtott részletes és rendkívül gyors ismertetőt.

Az első nap igen termékeny tudományos munkáját *Professor Günther Jerouschek* díszelőadása zárta Goethe jogászai tevékenységének megítéléséről egy korabeli gyerekgyilkosságról szóló ügy tükrében. Az előadás a helyi közösség számára is nyilvános volt és igen sokan mutattak kifejezett érdeklődést a téma iránt. Mindezek után baráti borozgatás következett Rothenburg egyik hangulatos éttermében.

A konferencia második napja sem szenvedett hiányt az érdekességekben. A magyar hallgatók részéről *Lenkovic Judit* a nyilaskeresztes diktatúra közel nyolc hónapig tartó uralmának visszasságairól beszélt, míg *Pafféri Zoltán* a Tanácsköztársaság igazságszolgáltatási rendszerét és a kiszabott büntetések arányosságát kérdőjelezte meg előadásában. *Frey Dóra* hannoveri kolléganőjével, *Sarah Safital* a Harmadik Birodalom idegenek és izraeliták ellen irányuló törvénykezését tekintették át, míg *Ilka Carlsen* jénai hallgató a Németországban 1949–1950-ben született államvédelmi törvényeket elemezte. *Elisabeth Remmers* a „parancsra tettem” problematikáját vázolta néhány esettel szemléltetve az alapvető problémákat.

Természetesen volt néhány előadás, amely igen tárgyalta az érdeklődést a társadalom peremvidékére szorult csoportok ilyenfajta megfogalmazását. *Julia Hiltmann* (Hannover) a büntetőjogi szabályozás szigorítását választotta témájául a terrorizmus ellen irányuló harc tükrében, míg *Cornelia Zilch* (Hannover) azt a kérdést próbálta megválaszolni, hogy vajon milyen mélységig avatkozhat be a büntetőjog az iszlám közösségek életének szabályozásába. *Kathrin Hammon* a jénai egyetemről az eutanázia kérdéskörének történetét vázolta, míg e sorok írója a tengerentúl egyik legellentmondásosabb intézményét, az 1929-es gazdasági világválság következményeként kialakult munkanélküliség megfékezésére létrehozott Polgári Tartalék Hadtest szerepét és legitimitását firtatta. A tudományos munkának hivatalosan véget vető zárszót *Professor Hinrich Rüping*, a hannoveri egyetem tanára tartotta hangsúlyozva a jogtörténelmi kutatások jelentőségét.

A konferencia záróakkordjaként meglátogattuk Ansbach városát, ahol Kaspar Hauser legendáját és misztikus életútját követtük végig egy helyi idegenvezető segítségével.

A konferencia alapvetően igen sikeresnek mondható, sok élménnyel lettünk gazdagabbak és szakmai ismereteink olyan területen bővültek, amelyek itthon nemigen találhatóak. A csereszeminárium azonban a tudományos ismeretekben, az emberi kapcsolatokon és az utazás élményén túl azért is jelentős, mert meglehetősen magas szintű nyelvtudást igényel minden magyar hallgatótól, hiszen előadásuk anyagát mindannyian maguk készítették német nyelven és németül kellett megtartaniuk is. Így tehát elmondható, hogy a résztvevő hallgatók nemcsak szakmailag, hanem nyelvtudásukat illetően is jól teljesítettek. *Dr. Mezey Barna* tanszékvezető egyetemi tanár felügyelete és szakmai segédlete mellett a hallgatók maguk végezték a szükséges kutatásokat.

Nagy örömmel szolgál, hogy a több éve sikeres együttműködésnek lesz folytatása jövőre, 2006 nyarán Magyarországon. Arról még nem lehet tudni, hogy mi lesz a választott téma, de a könyvtárak és levéltárak tele vannak felfedezésre váró anyagokkal, így kutatható témában nem lesz hiány.

Beke-Martos Judit

